

15-а

15-78

"Учебник арифметики" Казанское издание, на тюркском языке.
Составитель и год издания не указан.

بر نچی فصل

بر بولمه لی صانلر

۱ - صانلرنی یازمق ایچون اون تورلی اشارت یورتولور: (*)

صانلرنک اسملری	صانلرنک علامتلری اولغان "صفرلر"	صانلرنک بهالری
بر	۱	
ایکی	۲	
اوج	۳	
دورت	۴	
بیش	۵	
آلتی	۶	
یدی	۷	
سیکز	۸	
طوقز	۹	

* وظیفه *

بردن بیشکه قدر صانا !
 بردن طوقزغه قدر صانا !
 بردن طوقزغه قدر ، صفر ایله یاز !
 ۴- بردن طوقزغه قدر برر آطلاب صانا !
 ۵- بردن طوقزغه قدر برر آطلاب
 صفر ایله یاز .

صانلرنی تل برله ایتورگه «صاناو» . اشارتلرینی یازوغه «صفر یازو» هم یازغان
 نلرگه «صفر» دیلر .

٦ - طوقز - يدي - بيش - اوچ - بر - ٧ - ٣ ٦ ٩ ٧ ٥ ٨ ٤ ٦ ١ نى
 ايكي دورت - آلطي - سيكز سوز برلان ياز!
 ديگان سوزلرني صفر برلان ياز | ٨ - طوقزدن برگه قدر كبريگه طابا صانا

١ جمع

§ ٢ - جمع، ايكي نرسه نى برگه جيو، يايسه بر نرسه نى بر نرسه گه قوشود ديگان سوز.

جمع نك علامتى اوشبو «+» در كه «آرتق» آنالور. بو علامت ايكي صفرنك آراسينه كيلوب كرگان بولسه، بو صفرلر نك جيو لغاني آنكلانور.

مثلا: بر آلما احمدده، بر آلما على ده؛ شولار برگه جيو لسه يايسه احمدده گي آلماغه قوشلسه ايكي آلما بولا.

بولا ديگان سوز نك علامتى اوشبو «=» در، «تيگز» آنالور. مثلا

١	+	١	برنى	١	=	٢	يا ايسه	١	بر	١	آرتق	١	بر	٢	تيگز	١	ايكي
---	---	---	------	---	---	---	---------	---	----	---	------	---	----	---	------	---	------

§ ٣ - بر نيچه سان نى جيارغه كيرهك بولسه برسى آستينه برسني يازوب صكره آستينه بر صزق صزوب كو بيمى بولغاني شول صزق آستينه ياز يلور
 مثلا: ١-٤-٣ سان لرى جيو لاچق بولسه

اوشبو رهوشچه: ١ ياز ولورده، برده دورت بش بولا، بيش ده اوچ صكره بولا ديوب سسكز صزق آستنه ياز يلور

٤
٣
٨

يا كه اوشبو رهوشچه ١+٤+٣=٨ ايدوب ياز لور . ١، ٤، ٣ سان لرى «جيو لاچاق عددلر» يا ايسه «جيو لاچاق صانلر» ،

۸ «جولغان عدد» یا ایسه «صوما» دیوب آتالور .

اوشبو سان لرنی جیگز !

= ۴+۴	= ۲+۲+۴+۱	= ۳+۶
= ۱+۱	= ۳+۱+۳+۲	= ۴+۲
= ۲+۲	= ۱+۱+۶+۱	= ۶+۱
= ۸+۱	= ۲+۲+۳+۲	= ۲+۵
= ۶+۱	= ۱+۱+۵+۱	= ۴+۳
= ۵+۳	= ۲+۳+۲+۲	= ۸+۱
= ۴+۴	= ۲+۲+۱+۳	= ۳+۳
= ۴+۵	= ۱+۲+۲+۴	= ۲+۲

۲ طرح

§ ۴ - . طرح کوب نرسه دن آز نرسه نی چغارو یا ایسه کیمتو دیگان سوزدر . طرح ننگ علامتی اوشبو «-» درکه «کیم» آتالور . بو علامت ایکی صفرننگ آراسینه قویلسه برسی برسندن کیموتلگانینی آکلارمز . مثلا: هادی ننگ ایکی آلماسی بار ایدی؛ برسینی آشادی، قولنده نیچه قالدی؟ بونی بلور ایچون ایکی آلمان بر آلمانی کیموته مزده بر آلماسی فالغانلغینی بله مز .
قالا دیگان سوزننگ علامتی اولگیچه اوشبو «=» در . مثلا:

ایکی آلمان^۲ | کیموته مز | بر آلمانی | قالا | بر آلمان^۱ .
یا ایسه (ایکی^۲ | کیم | بر^۱ | نیگز | بر^۱)

۵۵ - بر صاندن ایکنچی صاننی طرح قیلماچی بولساق، برسی آستنه برسینی یازوب، آسترینه صرق صزوب، کوبی فالغانون شوبل صرق آستینه یازمز.

مثلاً: ۱ سکزدن ایکنینی کیموستکاج آلکی قالا، آلکی نی سری آستنه

۲

۶ یازامز. یا یسه فسقه چه ۸-۲=۶ دیوب یازامز. اوشبو ۸ «آندن کیموته چک صان»، ۲ «کیموته چک صان» ۶ «فالغان صان» دیب آطالور. کوب صان یعنی «آندن کیموته چک صان» اوسکه، آزی یعنی «کیموته چک صان» آسقه یازیلور.

❁ وظیفه ❁

توبانده گی صان لرنی طرح قیلکز!

=۵-۹	=۱-۳	=۲-۹
=۵-۸	=۶-۸	=۳-۷
=۲-۷	=۲-۳	=۴-۵
=۴-۹	=۱-۴	=۷-۸
=۲-۵	=۲-۴	=۳-۴
=۳-۶	=۳-۵	=۲-۶

۲ نچی فصل

ایکی بولمه لی صانلر

۶§ - ۱۰. . اون (*) || ۱۱ اون بر

(*) بو اشارتنگ اسمی «بول» در. طوقزغه قدر بولغان اشارت لری آلفی یاغینه قویولوب بارلادر. اگر بر اشارتنگ آل یاغینه قویولسه شوبل اون اولوش ایدوب او قولوینی کورگازدر.

اون یدی	۱۷	اون ایکی	۱۲
اون سیکز	۱۸	اون اوچ	۱۳
اون طوقز	۱۹	اون دورت	۱۴
یکرمی	۲۰	اون بیش	۱۵
		اون آلی	۱۶

❀ وظیفه ❀

۱۵- اوندن یکرمی گه قدر ایکیشر	۱۰- اوندن اون بیشکه قدر صانا!
دانه آطاب صفر برلان یاز!	۱۱- اوندن یکرمی گه قدر صانا!
۱۶- اون ایکی، اون دورت،	۱۲- اوندن یکرمی گه قدر صفر
اون سیکز، اون یدی،	برلان یاز!
اون طوقز، اون اوچ،	۱۳- اوندن یکرمی گه قدر برر
اون بیش، اون بر، اون آلی،	آطاب صانا!
یکرمی فی صفر برلان یاز!	۱۴- اوندن یکرمی گه قدر برر
۱۷- یکرمیدن اونغه قدر	آطاب صفر برلان یاز!
کبریگه طابا صانا!	

یکرمی آلی	۲۶	یکرمی بر	۲۱	۷§ -
یکرمی یدی	۲۷	یکرمی ایکی	۲۲	
یکرمی سیکز	۲۸	یکرمی اوچ	۲۳	
یکرمی طوقز	۲۹	یکرمی دورت	۲۴	
اوطر	۳۰	یکرمی بیش	۲۵	

❁ وظیفه ❁

۱۸ - ۲۱ - ۲۰ - ۲۵ - ۳۰	۲۰ - بيشدن يکرمی گه قدر آلمانا صانانا!
۱۸ - ۱۵ - ۱۷ - ۲۶	۲۱ - يکرمی بردن، او طزغه قدر قوزی صانانا!
۱۶ - يکرمی اوچ، اون ايکی،	۲۲ - بردن اونغه قدر طاق صانلرنی صانانا!
طوقز، آلطی، اون یدی،	۲۳ - بردن اونغه قدر جب صانلرنی صانانا!
يکرمی دورت، اون بر،	۲۴ - قولگده غی کتابنک بیتلرینی اون آلطیغه قدر صانانا!
يکرمی آلطی، اوچ، اون سکز	
اون بشلرنی صفر برله یاز!	

۳۱ - ۸ §	۳۱ - او طز بر
۳۲	۳۶ - او طز آلطی
۳۳	۳۷ - او طز یدی
۳۴	۳۸ - او طز سیکز
۳۵	۳۹ - او طز طوقز
	۴۰ - فرق

❁ وظیفه ❁

۲۵ - برده بر ايکی بولا،	۲۸ - برده بر ايکی بولا ديوب او طزغه قدر صانانا!
ايکی ده بر اوچ بولا ديوب اونغه قدر صانانا!	۲۰ - قرق دن بر گه قدر ايکيشر آطلاب کير يگه طابا صانانا!
۲۶ - اون ده ايکی، اون ايکی بولا ديب او ترغه قدر صانانا!	۳۰ - قرق دن بر گه قدر بره ملب کير يگه طابا صانانا!
۲۷ - بيشده بيش، اون بولا ديب فرقغه قدر صانانا!	۳۱ = بردن قرقغه قدر ايکشر لب صانانا!

فرق آلمی	۴۶	فرق بر	۴۱	۹ § -
فرق یدی	۴۷	فرق ایکی	۴۲	
فرق سیکز	۴۸	فرق اوچ	۴۳	
فرق طوقز	۴۹	فرق دورت	۴۴	
ایلی	۵۰	فرق بیش	۴۵	

❁ وظیفه ❁

۳۲ -	بیشدن ایلی گه قدر صفر	۳۴ -	ایلی دن قرفغه قدر کیریگه
	ایله یاز!		طابا ایکیشر لب صانا!
۳۳ -	اوندن ایلی گه قدر اونار	۳۵ -	بردن ایلی گه قدر بر لب
	اونار صانا!		صانا!

۵۱ -	۱۰ § -	ایلی بر	۶۱	آلمش بر
۵۲		ایلی ایکی	۶۲	آلمش ایکی
۵۳		ایلی اوچ	۶۳	آلمش اوچ
۵۴		ایلی دورت	۶۴	آلمش دورت
۵۵		ایلی بیش	۶۵	آلمش بیش
۵۶		ایلی آلمی	۶۶	آلمش آلمی
۵۷		ایلی یدی	۶۷	آلمش یدی
۵۸		ایلی سکز	۶۸	آلمش سیکز
۵۹		ایلی طوقز	۶۹	آلمش طوقز
۶۰		آلمش	۷۰	یتمش

❁ وظیفه ❁

۳۶ -	یتمش که قدر اونار اونار صانا!	۳۸ -	یتمش دن یکر می گه قدر
۳۷ -	یتمش که قدر بشر بشر صانا!		کیریگه ایکیشر لب صانا!

۴۰- یتمش که قدر صفر ایله یاز!
 ۴۱- یتمش که قدر ۳ ر آطاب
 صفر ایله یاز!

۳۹- یتمش دن بیش که قدر بیشرب
 کیریگه صانا!

سیکسان بر	۸۱	۷۱	یتمش بر	۷۱	۱۱§	۸۱
سیکسان ایکی	۸۲	۷۲	یتمش ایکی	۷۲		۸۲
سیکسان اوچ	۸۳	۷۳	یتمش اوچ	۷۳		۸۳
سیکسان دورت	۸۴	۷۴	یتمش دورت	۷۴		۸۴
سیکسان بیش	۸۵	۷۵	یتمش بیش	۷۵		۸۵
سیکسان آلطی	۸۶	۷۶	یتمش آلطی	۷۶		۸۶
سیکسان یدی	۸۷	۷۷	یتمش یدی	۷۷		۸۷
سیکسان سیکز	۸۸	۷۸	یتمش سیکز	۷۸		۸۸
سیکسان طوقر	۸۹	۷۹	یتمش طوقر	۷۹		۸۹
طوقسان	۹۰	۸۰	سیکسان	۸۰		۹۰

❁ وظیفه ❁

۴۲- سیکسان که قدر اونا رلاب صانا!
 کیریگه طابا صانا
 ۴۳- طوقسان غه قدر برلب صانا!
 ۴۴- طوقسان غه قدر اوچ رلب صفر
 ایله یاز!
 ۴۵- سیکسان که قدر ایکیشرب
 صانا!

طوقسان دورت	۹۴	۹۱	طوقسان بر	۱۲§
طوقسان بیش	۹۵	۹۲	طوقسان ایکی	
طوقسان آلطی	۹۶	۹۳	طوقسان اوچ	

طوقسان طوقز ۹۹

طوقسان یدی ۹۷

طوقسان سیکز ۹۸

۱۳۴. - یکرمی = ایکی اون، اوتوز = اوچ اون، قرق = دورت اون،
ایلیلی = بیش اون، آلطمش = آلطی اون، یتمش = یدی اون،
سیکسان = سیکز اون، طوقسان = طوقز اون بولادر.

❀ وظیفه ❀

توبه ننده گی صفر لرنی او قوگز!

۹۵	۳۲	۶۷	۹۱	۵۵	۱۰	۶۶	۶۶	۳۸
۶۱	۵۸	۹۲	۶۸	۸۸	۸	۱۵	۱۵	۶۷
۷۱	۶۵	۳۹	۷۴	۴۳	۴۵	۸۳	۴۸	۴۶
۲۴	۲۱	۸	۷۶	۵۸	۳	۱۲	۸۱	۷۹
۹۰	۷۰	۹۳	۴۳	۸۴	۴	۱۸	۳۷	۳۵
۸۱	۸۹	۵	۴۱	۵۷	۸۷	۵۴	۱۱	۶۸
۹۷	۹۶	۱۰	۹	۲۰	۱	۳۹	۴۹	۷
۲۴	۵۵	۱۹	۹۷	۱۱	۸۱	۷۲	۸۲	۱۴
۲۳	۶۶	۶۵	۶۷	۱۴	۱۸	۱۹	۴۳	۸۰

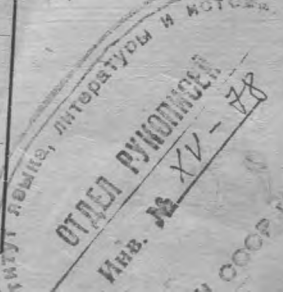

۱۴۵ - بردن طوقزغه قدر بولغان صانفه «برلر»، اوندن طوقسانغه قدر بولغان صانفه «اونلر» ديولور.
 مثلا: «برلر» برنجي صنفده برنجي بولمهده، «اونلر» برنجي صنفده ايكنجى بولمهده بولورلر.

میلیاردلر		میلیونلر		مگنلر		ایکنجی صنف		برنجی صنف	
دورنجی صنف	میلیاردلر	میلیونلر	میلیونلر	مگنلر	ایکنجی صنف	مگنلر	ایکنجی صنف	برنجی صنف	مگنلر
۱۲ بولمه	۱۰ بولمه	۹ بولمه	۸ بولمه	۷ بولمه	۶ بولمه	۵ بولمه	۴ بولمه	۳ بولمه	۲ بولمه
۱۱ بولمه	۱۰ بولمه	۹ بولمه	۸ بولمه	۷ بولمه	۶ بولمه	۵ بولمه	۴ بولمه	۳ بولمه	۲ بولمه
۱۰ بولمه	۱۰ بولمه	۹ بولمه	۸ بولمه	۷ بولمه	۶ بولمه	۵ بولمه	۴ بولمه	۳ بولمه	۲ بولمه
۹ بولمه	۱۰ بولمه	۹ بولمه	۸ بولمه	۷ بولمه	۶ بولمه	۵ بولمه	۴ بولمه	۳ بولمه	۲ بولمه
۸ بولمه	۱۰ بولمه	۹ بولمه	۸ بولمه	۷ بولمه	۶ بولمه	۵ بولمه	۴ بولمه	۳ بولمه	۲ بولمه
۷ بولمه	۱۰ بولمه	۹ بولمه	۸ بولمه	۷ بولمه	۶ بولمه	۵ بولمه	۴ بولمه	۳ بولمه	۲ بولمه
۶ بولمه	۱۰ بولمه	۹ بولمه	۸ بولمه	۷ بولمه	۶ بولمه	۵ بولمه	۴ بولمه	۳ بولمه	۲ بولمه
۵ بولمه	۱۰ بولمه	۹ بولمه	۸ بولمه	۷ بولمه	۶ بولمه	۵ بولمه	۴ بولمه	۳ بولمه	۲ بولمه
۴ بولمه	۱۰ بولمه	۹ بولمه	۸ بولمه	۷ بولمه	۶ بولمه	۵ بولمه	۴ بولمه	۳ بولمه	۲ بولمه
۳ بولمه	۱۰ بولمه	۹ بولمه	۸ بولمه	۷ بولمه	۶ بولمه	۵ بولمه	۴ بولمه	۳ بولمه	۲ بولمه
۲ بولمه	۱۰ بولمه	۹ بولمه	۸ بولمه	۷ بولمه	۶ بولمه	۵ بولمه	۴ بولمه	۳ بولمه	۲ بولمه
۱ بولمه	۱۰ بولمه	۹ بولمه	۸ بولمه	۷ بولمه	۶ بولمه	۵ بولمه	۴ بولمه	۳ بولمه	۲ بولمه
۰ بولمه	۱۰ بولمه	۹ بولمه	۸ بولمه	۷ بولمه	۶ بولمه	۵ بولمه	۴ بولمه	۳ بولمه	۲ بولمه

بوصنفلر هر اورنده کبرک بولدقندن بالاغه یک بخشى آگلا دلسه ایدی!

(۱) بوصنفلر یازاسده بالاغه آور بولورلق بولسه اوتقولماوی معقول کورلهدر.

۳ نچی فصل

ایکنچی بولمه دن یوقاری سانلر

یوزلر

§ ۱۵ - یوزلرده، اونلر کبی سانالورلر؛ بر یوزدن ایکی یوز گه قدر بولغان سانلرنی سانامق ایچون اولده گی ۹۹ یورتلور.

مثلا:	
۱۱۵	یوز بر
۱۱۶	یوز ایکی
۱۱۷	یوز اوج
۱۱۸	یوز دورت
۱۱۹	یوز بیش
۱۲۰	یوز آلطی
۱۳۰	یوز یدی
۱۴۰	یوز سیکز
۱۵۰	یوز طوقز
۱۶۰	یوز اون
۱۷۰	یوز اون بر
۱۸۰	یوز اون ایکی
۱۹۰	یوز اون اوج
۲۰۰	یوز اون دورت

- ۱۶§ - ۲۰۰ دن ۳۰۰ گه قدر، ۳۰۰ دن ۴۰۰ گه قدر،
 ۴۰۰ دن ۵۰۰ گه قدر، ۵۰۰ دن ۶۰۰ گه قدر،
 ۶۰۰ دن ۷۰۰ گه قدر، ۷۰۰ دن ۸۰۰ گه قدر،
 ۸۰۰ دن ۹۰۰ گه قدر، ۹۰۰ دن ۹۹۹ گه قدر،

همان ۹۹ یورتولور.

بر یوزدن طوقز یوزگه قدر بولغان عددلر «یوزلر» دیولور
 یوزلر برنجی صنفده ۳ نچی بولمهده بولورلر.

مکملر

۱۷§ - اون مرتبه یوز، مک دیوب ایتولور.
 مکلمده، یوزلر کیی سانالورلر. بر مک دن ایکی مک گه قدر بولغان
 سانلرنی سانامق ایچون اولگی، بر دن ۹۹۹ گه قدر بولغان سانلر
 یورتولور. مثلا:

۲۰۰۰	ایکی مک	۱۰۰۰	بسر مک
۲۵۰۰	ایکی مک بیش یوز	۱۰۰۱	بر مک بر
۳۰۰۰	اوج مک	۱۰۰۲	بر مک ایکی
۴۰۰۰	دورت مک	۱۰۰۵	بر مک بیش
۵۰۰۰	بیش مک	۱۰۱۰	بر مک اون
۶۰۰۰	آلپی مک	۱۰۲۵	بر مک یکر می بیش
۷۰۰۰	یدی مک	۱۰۳۹	بر مک او طوز طوقز
۸۰۰۰	سیکزم مک	۱۱۵۰	بر مک بر یوز ایلی
۹۰۰۰	طوقز مک	۱۲۰۰	بر مک ایکی یوز
۹۹۹۹	طوقز مک طوقز یوز	۱۵۹۹	بر مک بیش یوز طوقسان طوقز
	طوقسان طوقز	۱۹۹۹	بر مک طوقز یوز طوقسان طوقز

۱۸§ - بر مکلمرنی یازمق ایچون اوک یاغینه اوج نول قویلور.
 بر مکلمر ایکنچی صنفده ۴ نچی بولمهده بولورلر.

~~18~~